

Waarom het Handboek beroepspraktijkvorming geen bpv-werkboek is

Wat is het?

Het Handboek bestaat uit twee delen: een ontwikkelingsgericht deel en een kwalificerend deel. In het hoofdstuk *Instructie student* staat: 'Dit handboek bevat praktijkopdrachten die je in de praktijk kunt uitoefenen of uitvoeren.'

Maar, bevat het handboek daadwerkelijk opdrachten die je in de praktijk kunt oefenen?

Wat we in het hoofdstuk *Opdrachten student* aantreffen is een opsomming van de prestatie-indicatoren per werkproces uit het kwalificatiedossier. Prestatie-indicatoren zijn daarmee ineens opdrachten geworden. Een prestatie-indicator is echter een beschrijving van het eindniveau dat iemand moet bereiken. De weg die afgelegd moet worden om dat niveau te bereiken, wordt beschreven in de onderwijshoud. In het geval van de bpv zijn dat de werkopdrachten of taken. En deze werkopdrachten, de onderwijshoud, ontbreken dus volledig.

Het is de wens van het bedrijfsleven om met een uniform handboek te gaan werken. Dit product is inderdaad een uniform product. Maar, het is geen leermiddel, slechts een registratiemiddel. En je kunt je afvragen wat het eigenlijk registreert behalve vinkjes. In ieder geval niet wat het pretendeert:

ontwikkeling. In de praktijk zal elk roc (de eindverantwoordelijke), of in het slechtste geval elk leerbedrijf, zelf de inhoud gaan bepalen.

En daarmee wordt precies bereikt wat niemand wil.

Voor wie is dit Handboek geschreven?

Het boek lijkt geschreven te zijn voor leerlingen en leermeesters. Over de eerste groep kan ik duidelijk zijn: die zullen hun eigen opleiding niet herkennen in de vele pagina's met doodsaaie afvinklijsten. Zij zullen niet weten wat ze moeten doen, want het staat nergens. Is hen überhaupt om een oordeel gevraagd? Ook wordt er voorbijgegaan aan het feit dat 1/3 van de mbo-leerlingen een bbl-opleiding volgt. Voor hen geldt dus niet "... dat je voordat je de praktijk ingaat, bepaalt welke beroepsactiviteiten je tijdens een praktijkperiode wilt gaan leren ..." (p 7). Zij werken doorgaans al in het leerbedrijf voordat ze het boek in handen krijgen. Ook de opmerking "Opdrachten die niet binnen de beroepspraktijkvorming bij het leerbedrijf kunnen worden beoordeeld, kunnen (...) binnen de school geoefend en beoordeeld worden." getuigt van weinig realiteitszin. Los van het feit dat er niet vastgesteld kan worden welke opdrachten niet beoordeelbaar zijn, er is immers geen concrete onderwijshoud, is dit voor bbl-leerlingen niet uitvoerbaar. Die werken in de regel vier dagen per week.

Waarom prestatie-indicatoren geen opdrachten zijn

Binnen het competentiegerichte onderwijs is men het belang in gaan zien van opdrachten. Een opdrachtendidactiek is bij uitstek een didactiek die effectief en efficiënt leren mogelijk maakt. Dat betekent wel dat er aan opdrachten, van welke soort of hoe complex of eenvoudig dan ook, kwaliteitseisen gesteld dienen te worden. Over deze materie is al veel gepubliceerd.

1. De Stichting Praktijkleren, www.stichtingpraktijkleren.nl, "...ondersteunt roc's bij binnen- en buitenschools praktijkleren." De stichting ontwikkelt "... in samenwerking met de roc's examenproducten, praktijkwijzers voor de beroepspraktijkvorming (bpv), bedrijfssimulaties en projecten in de vorm van integratieve leeropdrachten of beroepenoriëntaties voor de sectoren Economie en Handel." Voor de beroepspraktijkvorming zijn praktijkwijzers ontwikkeld. Een praktijkwijzer is een verzameling van praktijkopdrachten die uitgevoerd dienen te worden in de bpv (bron: *Handboek ontwikkeling leerproducten Stichting Praktijkleren, 2010*). In het Handboek formuleert de Stichting een aantal uitgangspunten voor leerproducten, waarbij het volgende het vijfde uitgangspunt is: "Leerproducten moeten de deelnemer prikkelen en uitdagen. Daarom moeten de leerproducten worden ontwikkeld op verschillende niveaus." Dit uitgangspunt leidt tot de volgende kwaliteitseisen:
 - Leerproducten moeten de deelnemer prikkelen en uitdagen.
 - Leerproducten moeten op verschillende complexiteitsniveaus worden ontwikkeld.
 - Leerproducten moeten verschillen in de mate van sturing.
 - Leerproducten variëren in omgevingsfactoren.
 - Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende niveaus binnen de leerproducten:
 - Beginnend
 - Gevorderd
 - kwalificerend

In de *Handleiding bij de Praktijkwijzer* wordt vervolgens aangegeven dat de volgende vragen ten grondslag liggen aan de bpv:

- Wat gaat de deelnemer doen?
- Hoe moeten de werkzaamheden uitgevoerd worden?
- Waarop wordt gereflecteerd?
- Waarop wordt de deelnemer beoordeeld?

Omdat er in het Handboek Beroepspraktijkvorming geen leerproducten aanwezig zijn, voldoet het dus ook niet aan de bovengenoemde kwaliteitscriteria. Ook de vier kernvragen van de bpv komen niet aan de orde.

2. In de brochure *Praktijk. Hoe? Zo!* (uitgave van MBO 2010, mei 2010) wordt het belang van werkplekleren beschreven: *"De ervaringen die de deelnemer opdoet en de 'problemen' die hij tegenkomt in de praktijk, verwerkt hij met gerichte leerstof. Daardoor ontstaan leerervaringen."* (p 15).

In het Onderwijskwadrant, het onderwijskundig model, komt o.a. de onderwijsinhoud aan de orde. De opstellers schrijven daarover het volgende: *"De onderwijsinhoud, afgeleid van het kwalificatiedossier. Zowel het binnenschools leren, buitenschools werkplekleren als het ondersteunend leren gaan uit van deze inhoud. Het kwalificatiedossier is daarmee een uitgangspunt voor de opleiding als geheel. (...) De onderwijsinhoud wordt vertaald in onderwijsleermaterialen, leergangen en opdrachten."* (p16).

MBO 2010 hecht grote waarde aan gerichte leerstof en in opdrachten vertaalde onderwijsinhoud. In het Handboek Beroepspraktijkvorming treffen we het niet aan.

3. Dick de Bie en Jos de Kleijn hebben een heel boek gewijd aan het construeren van opdrachten (Bie, D. de en J. de Kleijn, *Wat gaan we doen? Het construeren en beoordelen van opdrachten*, Houten 2001). In het eerste hoofdstuk *Betekenis van opdrachten voor leren en onderwijzen* formuleren ze al een aantal essentiële kwaliteitseisen voor opdrachten:
- Opdrachten staan op papier en zijn helder en eenduidig geformuleerd.
 - Opdrachten bevatten voldoende ruimte om zelfstandigheid en verantwoordelijkheid te beleven en om betekenis te geven aan het leerproces.
 - Opdrachten sluiten aan op wat de student al beheerst aan kennis en vaardigheden, en zijn ontleend aan de beoogde beroepsvaardigheden (competenties).
 - Opdrachten zijn beroepsrealistisch en zijn geplaatst in de beroepscontext.
 - Opdrachten bevatten een variëteit aan activiteiten.
 - Studenten beschikken over voldoende middelen om de opdrachten te kunnen uitvoeren.

Over het leren van vaardigheden schrijven ze vervolgens: *"Meestal begint dat leren van vaardigheden klein en eindigt het groot en integraal... (...) De belangrijkste manier om vaardigheden te leren is een combinatie van doen en feedback, om het op zijn eenvoudigst te zeggen. Dat komt neer op een combinatie van opdrachten om met de vaardigheid te experimenteren, en een deskundige docent die daar opmerkingen over maakt of het reflectieproces ondersteunt."* (p 99).

Onder de *Principes van de vaardighedenleerlijn* noteren ze over het doel daarvan: *"De doelstellingen van de vaardighedenleerlijn worden omschreven in termen van de beoogde vaardigheid en ook, zo veel mogelijk, in termen van het beoogde beheersingsniveau; dit zijn de criteria waaraan de uitvoering of het resultaat dient te voldoen."* (p 102).

Het Handboek Beroepspraktijkvorming bevat geen opdrachten die en/of voldoen aan de eerstgenoemde eisen en/of een toenemende complexiteit kennen. Ook zijn er geen beoordelingscriteria geformuleerd.

Conclusie

Als we genoemde citaten samen beschouwen als een meetlat waarmee we de kwaliteit van het Handboek Beroepspraktijkvorming kunnen beoordelen, dan zien we dat het aan (bijna) geen van de geformuleerde eisen voldoet. Daar waar alle publicaties de werkprocessen c.q. prestatie-indicatoren als uitgangspunt voor een leerproces nemen, zijn ze voor het Handboek alleen maar eindpunt. Daar waar gepleit wordt voor contextrijke opdrachten met beoordelingscriteria, zien we in het Handboek alleen een eindniveau geformuleerd. En daar waar reflectie en feedback als een essentieel onderdeel van het leerproces gezien wordt, is in het Handboek de enige vorm van reflectie het vaststellen hoe vaak iets gedaan wordt. Prestatie-indicatoren zijn dus geen opdrachten die aan kwaliteitseisen voldoen.

De conclusie kan niet anders zijn dan dat het Handboek Beroepspraktijkvorming ongeschikt is als bpv-werkboek en ongeschikt om de ontwikkeling van leerlingen vast te leggen. En daarmee, en dat is wellicht het ergste, ongeschikt om leerlingen het vak te leren.

Paul Laaper
8 januari 2011

@sienjaal

www.sienjaal.nl